

TGM_Mi lenne a teendő?

<https://merce.hu/2019/01/04/tgm-mi-lenne-a-teendo/>

Az ellenfél kiléte és mibenléte ismeretes. Mármost azé, aki és ami a közvetlen ellenfél (Orbán és rendszere): és az Orbán-rezsim nemcsak a baloldal ellenfele, sőt: nemcsak az ellenzék ellenfele, sőt: nem is csak azoknak az ellenfele, akik nem nagyon kedvelik. Az ilyen típusú rendszer az egész társadalom ellenfele, azoké is, akik nyers osztályérdekeinek olykor kedvez. Van a kapitalizmusnak olyan történeti válfaja, amely még a burzsoáziának se jó: hagyja pénzt keresni, de megfosztja politikai befolyásától, ahogyan megfoszt politikai befolyástól mindenkit, aki az informális hatalmi központ és az alárendelt apparátus felső szegmentumán kívül áll.

(1) A tüntetések természete

A „rabszolgatörvény”, a szakszervezeti demonstráció és a parlamenti ellenzék obstrukciós kísérlete után megkezdődött tiltakozó mozgalom politikai tartalmában zömmel reformista és polgári volt, érzelmi dinamikájában és társas erotikájában azonban radikális (erről ld. meglehetősen félreértett írásomat, amely nem forradalmi program volt, hanem az események leírása úgy, ahogyan lezajlottak). A baloldali diákok és a szervezett dolgozók mellett részt vettek mindenféle emberek, liberálisoktól egészen ultrakonzervatív nacionalistákig. Volt pár vörös és pár vörösfekete (anarchoszindikalista) zászló, de „a XXI. századi pártok” – mindenekelőtt a Jobbik és a Momentum – lobogói és jelképei domináltak (meg az árpádsáv), persze ezek se fejezték ki a tömeg preferenciáit: negyven zászlóvivő egykönnyen azt a látszatot tudja kelteni, hogy mind a tízezer tüntető vele ért egyet.

A párt nélküli, szervezetlen embereknek nincsenek zászlaik, nem látszanak, csak a zabolátlan, obszcén, elkeseredett dühük hallatszik. Mint írtam korábban, a düh indokolt.

A látszat azt mutatja, hogy – akár csak Franciaországban, Szerbiában, Bulgáriában, Albániában, Litvániában vagy korábban Szlovákiában és Romániában – a tiltakozók között megtalálhatók a szélsőjobboldal és a szélsőbaloldal hívei, s kettejük között mindenki más, de a parlamenti pártok másutt nemigen játszottak szerepet (még Romániában valamelyest), a néptömegek meglehetősen ellentmondásos követeléseket hangoztattak, időnként akár az uralkodó osztály valamelyik frakciójának az ideológiai-politikai iránymutatását követték, de a dinamika mindenütt priméren uralomellenes volt, jellemző volt rá a hierarchia (mindenekelőtt az államnak vagy az állam valamelyik aspektusának a) gyűlölete. A vezértelen mozgalmak vezetését sehol se tudták magukhoz ragadni a régimódi, bármennyire „radikálisnak” tetsző parlamenti pártok. Nem kellene.

Magyarországon az ez alkalomból egységesült parlamenti (vagy parlamentbe törekvő) pártok viszont kezdeményező szerepet látszottak játszani (a parlamenti meg az MTVA épületében rendezett két népszerű botrány mintha egy pillanatra megszüntette volna a pártok iránti egyetemes utálatot, amely 1989 óta jó és rossz okokból mindig általános volt a magyar közvéleményben). Ez lehetővé tette, hogy országgyűlési képviselők mintegy a tiltakozó mozgalom vezetőiként lépjenek föl, amit – rövid habozás után – a lázadó ifjúság kikért magának. (Ld. Antonovics Marcell, Varga „Nefelejcs” Gergő, Vida Kamilla és Szijártó Imre cikkét; erre meg visszatérek.)

Egyébként liberális oldalról Révész Sándor teljes joggal veti föl a változatlanul ultrareakciós Jobbik szereplésének kérdését is, és bírálja a „megújult” egységretorikát.

A polgári politikusok nyilván nem érezték úgy, hogy kisajátítják a tiltakozó mozgalmat – hiszen formális (és „mediális”) értelemben csakugyan az ő országközi akciójuk durrant először a legnagyobbat, az MTVA-épületben is ők voltak a főszereplők, és nagyon jól tették szerintem, amit tettek – , és nem érthették, hogy a mozgalom fontos komponensei másképpen gondolkodnak a mozgalom lényegéről és céljairól. A szakszervezetek és a baloldali diákok szociális követeléseikhez (és ne feledjük, hogy már korábban, a második nagy CEU-tüntetésen az összes szónokok a követelések közös jellegét hangsúlyozták: munkás, diák, même combat, a harcunk ugyanaz) hozzácsapták az önmagukban helyes, bár a kormány megbuktatása nélkül reménytelennek látszó liberális követeléseket (a közigazgatási bíráskodás orbánista formájának elvetését, csatlakozást az európai ügyészséghez, az ún. közszolgálati médiák kiszabadítását a szélsőjobboldal fogságából). Az egyetemi és akadémiai (kutatói) autonómia kérdései viszont egyelőre háttérbe szorultak, de nyilván nem sokáig.

A megmaradt liberális médiák a szkepszis és a mainstreaming között ingadoznak.

Észlelvén a mozgalom fölszíni eklektikáját – és az ügy osztályharc dimenziója tekintetében nyilván nem állnak tántoríthatatlanul a munkások és a diákok mellett – egyrészt eltérítik a közvitát a lényegtelen kérdések irányába: (a) a csöppet se erőszakos „erőszak”-kal kapcsolatos nyámmogásba, (b) a „rabszolgatörvény” érdektelen munkajogi részleteinek tendenciózus és hajszálhasogató elemzése felé, (c) a mozgalomnak a választási esélyekre való közvetett hatásának a (demobilizáló) latolgatása felé, „az ellenzéki összefogás”, az ellenzéki pártok közeledése érdektelenné vált szemszögéből. S amint azt Vida Kamilla nagyon jól vette észre hivatkozott cikkében, a „fehér sapkás” (a fehér itt az erőszakmentesség színe) képviselőnk szerepeltetése álfeminista módon a már régóta üres parlamentarizmus – amúgy reménytelen – rehabilitációját szolgálja, nem a nőket.

Az összezsugorított mainstream ellenzéki sajtó sztárjai, a liberális establishment médiagondolkodói és a magyar „európai” értelmiség váteszei – a tüntetések kapcsán – lelkesedésük hiányával tűntek ki, habár Orbán-ellenességük kétségen fölül áll. Főzés közben a konyhában hallgattam a Klubrádiót, benne is a liberális értelmiségi bálványokat, akik elmondták szilveszterileg, hogy mi volt a menő 2018-ban, egyikük se említette a tüntetéseket.

Velük szemben ezennel kihirdetjük, hogy minden hiba, számárság és kisajátítási kísérlet ellenére a mostani tiltakozó mozgalom – a puszta létevel – nagyszerű dolog, fordulópont a magyarországi válság történetében, és hogy mindenki csatlakozzék hozzá, aki megunta a hanyatlást, az erkölcsi végromlást, a kapitalista dekadenciát és ezt az egész tehetségtelen döghalált. Éljen!

Persze a csatlakozásnak, a mozgalomban való tevékeny részvételnek ára van – és itt nem pusztán a posztfasiszta állam várható bosszújára gondolok. Ez az ár: az ilyesmiben tapasztalanoknak (a baloldali diákoknak) és az efféle tapasztalatokban túlságosan elnyűtteknek (a szakszervezeteknek) – eléggé eszköztelenül – a nagyon bonyolult helyzetben, és az idő nyomása alatt egyszerre kell stratégiaileg és taktikailag gondolkozniuk, valamint megtartaniuk az elvszerűséget, az eszmei tisztaságot, amelyet elvár a kop., pecs. alkukba és a tehetetlen toporgásba belefáradt, kiábrándult (baloldali) ellenzéki közvélemény.

Az „összefogási” vagy egységideológia hatása nagyon jelentős annak ellenére, hogy az összes médiák szakadatlanul gúnyolódnak rajta (joggal). A látszat most az, hogy a polgári, parlamenti pártok (meg az egyelőre parlamenten kívüli Momentum) elég üres Orbán-gyűlöletben fogant egysége a tiltakozó mozgalom lényege, erről beszél hazánk egyik szerencsétlensége, „a politológiai szakma”, továbbá a mozgalom lejárásában érdekelt szélsőjobbaldali kormánysajtó.

Nem állítom, hogy „az egységes ellenzék” létrejötte nem jelentős dolog. De az. Bizonyára nagyon sokan reménykednek benne, hogy az elterjedt – bár téves – terminussal „le lehet váltani az Orbán-rendszert”. Az „összellenzéki eskü” újabb retorikai elemet biggyesztett az eddigiekhez.

„Minden ilyen akciónak egyetlen célja van: Soros György azért finanszírozza őket [az ellenzéki pártokat], hogy az európai parlamenti választások után újra bevándorlaspárti többsége legyen az Európai Parlamentnek”

– magyarázza a Fidesz közleménye a Fidesz miatt elmaradt csütörtöki (2019. január 3-ai) parlamenti ülés utáni helyzetet (ezredszer is evvel a nevetséges hazugsággal: még a neonácik is kikacagják). Az ellenzéki pártok mindenesetre támogatják a szakszervezeteket és a készülő sztrájkot: ez dicséretes és fontos újdonság.

A valódi magyar baloldal csak egyet tehet ebben a helyzetben: udvariasan és csöndben elfogadja ezt a támogatást, közben pedig teszi a maga (sajátos) kötelességét, anélkül, hogy beleártaná magát a polgári pártoknak a későbbi választási

sikereket célzó törekvéseibe.

Az évszázada elavult parlamentarizmus még fönáll egy darabig (az Isten kegyelméből való monarchia négyszáz évvel élte túl a saját halálát, a keresztyén egyházak pedig az abortusz, a házasság, a cölibátus, a papi pedofilia, az LMBTQ+, a dzsenderkérdés, a feminizmus, a gyermekáldás [natalizmus] kérdésében megosztott szexuálpolitikai egyesületek csak, nem többek ma már), de nekünk egyszerűen hátat kell fordítanunk a választási politiká(k)nak, bár nyilván nagyon fogunk örülni, ha a Fidesz-KDNP netán megbukik a következő néhány választáson. Ám szemmel látható, hogy a valóságos politikai erő és a választási (közvélemény-kutatási) eredmény eltérhet egymástól. A közvélemény aktívan vagy – főleg – passzívan lázad, a nagyszerűen szervezett, a legnagyobb hatású médiákat ellenőrző, dúsgazdag hatalmi hálózat pedig választást nyer, miközben majdnem mindenki utálja.

Akinek nem egyszerűen az Orbán-féle autoritárius, etnicista „puha” diktatúra az ellenfele, hanem az egész rendszer – azaz a kapitalizmus –, annak természetesen más kell hogy legyen a magatartása a helyeslendő reformlépések és szabadságzaporító alkotmányos buzgalmak tekintetében, mint a polgári pártoknak. Az út egy részét megtehetjük közösen (ha eltekintünk az 5 ponton kívüli pártálláspontoktól, amelyek általában elfogadhatatlanok számunkra), de mindenfajta hálátlanság és méltánytalanság nélkül elmondhatjuk, hogy az utak elválnak majd. Akkor is, ha esetleg elérjük azonnali és közös célunkat, a tüntetések 5 pontjának és a szakszervezetek 4 pontjának az elfogadtatását, s megtörjük – e tekintetben – a kormányzat akaratát.

A tiltakozó mozgalom politikai karaktere egyelőre vegyes, világnézeti tartalma eklektikus, a részvevőket nemzedéki és kulturális jegyek is megkülönböztetik egymástól. Ennek is a következménye, hogy ez az írás nem szól mindenkire most, hanem elsősorban a valódi baloldalhoz csak.

(2) A valódi magyar baloldal

A valódi magyar baloldal (a továbbiakban: VMB) mindenekelőtt fiatal baloldal és mindenekelőtt diákmozgalom: számos tagját ismerik az olvasók a Mércén és a kritikai baloldali folyóiratokban, blogokon megjelent írásaikból, videókból, közösségi eseményekről, akciókból, s mindenekelőtt fölbukkanásaikból a gyorsan kibontakozó mozgalmi közéletben az egyetemeken, kollégiumokban és másutt, „a jó helyeken”. Egyik látható megjelenése a Hallgatói Szakszervezet és a #Szabad Egyetem csoport. De aligha marad pusztán diákszövetség, bár ez se kevés, amint jól tudjuk '68 történetéből. (Más balradikális csoportok is vannak.)

Baloldalnak lenni nem azt jelenti, hogy az embernek igaza van. Elég ehhez Sztálin nevét megemlíteni, de az ő félelmetes nevével jelképezett gyilkos poklon kívül is a munkásmozgalom, a kommunista és a szociáldemokrata mozgalom világtörténelmi kudarcot vallott, amelyen nincs mit szépíteni.[1]

A kegyetlen és hősies történetnek még sincs vége, ami a kapitalizmus érdeme. Ameddig van kapitalizmus, addig szocializmus (kommunizmus, anarchizmus stb.) is van. És nem véletlen, hogy a mainstream munkásmozgalom eretnekeinek öröksége támadt föl, beleértve – a nem önhibáján kívül félreértett – Marxot.

Azonban annak a jelentősége, hogy a szovjet/bolsevik tradíciótól idegen, új és fiatal marxista, ám ahogy a kitűnő ifjú esszéista, Borbély András mondta pár napja, nagy példák nyomában, igenis „ortodox marxista” nemzedék bukkant föl Magyarországon – legutoljára Kelet-Európában, de mégis végre! –, óriási.

Mindenki meg van mérgezve, amióta van történelem (s nem volt mindig), nincsenek ártatlan nemzedékek. A baloldalnak is megvan a maga saját politikai és morális patológiája: fanatizmus, humortalanság, intolerancia, az elméletiség túlhajtása, dogmatizmusra való hajlam, a radikalizmusban való versengés, „szektásság”, betűkultusz, a lovagiasság elvetése, ridegség. (Ahogyan a konzervatizmusnak is van: cinizmus, frivolitás, a plebs lenézése, a hagyomány esztétizáló tisztelete – elvonatkoztatva a filozófiai tartalmától –, hatalomkultusz, a nemesi hagyományból származó sport- és katonai erények bálványozása, a játékszabályok amorális betartása, az elegancia előnyben részesítése a szenvedéllyel szemben, a stílusa a szubsztanciával szemben.)

Mindezekből nehéz kikeveredni, hiszen mindennek valaha nagyon komoly szociális okai voltak, a szocialista munkásmozgalomban mindenekelőtt a különböző osztályokból származók (a régi városi szakmunkások, az első generációs – paraszti eredetű – betanított munkások, a radikális értelmiségiek stb.) együttélése a küldetéses, messianisztikus közösségben, ahol nem voltak és nem lehettek áthagyományozott közös formák. Az Ügy számít csak, mondták a régi kommunisták; a Hit számít csak, mondták az első keresztyének. (S így nem számított a kiejtés és az ízlés ételben, italban, zenében, szerelemben.)

Mindezek sokkal szívósabb dolgok, mint gondolnánk.

A valódi baloldal most erőteljesen megnyilvánult a maga különleges módján a polgári pártokkal való együttműködés látszólag apró problémájával kapcsolatban. Négy Mércé-cikket idéztem itt, mindegyikükben megnyilvánul a szakítás szenvedélye, az autonómia iránti vágy és az elvek mindenképp fölötte tisztelete és szeretete.

De a leghatásosabb – és az egyik legelső ultrabaloldali underground, szubkulturális médiasiker – „a székely és szórvány szituacionisták” (szszsz) „nyilatkozata a rabszolgatörvényről”, amelyet az erdélyi magyar valódi baloldal kiváló (internetes) filozófiai és irodalmi orgánuma, A Szem közölt (ajánljuk a lapot olvasóinknak; a kitűnő írás időközben a Mércén is megjelent). Ebből kiemeljük – önkényesen – az első két pontot, amellyel „a székely és szórvány (azaz nyilván kolozsvári)

szituacionisták” détournement-t hajtanak végre a magyarországi (budapesti) tiltakozó mozgalom 5 pontján, amennyiben – radikálisan visszatérve Marxhoz – azt mondják, hogy a bérmunka az életösztön tagadása, amellyel szemben fölszítják a gyűlöletet. Nem jobban javadalmazott munkát, hanem a bérmunka megszüntetését követelik.

„A cél nem a munkásokat állítólag képviselő erők hatalomra juttatása, hanem a munkásosztály és minden más társadalmi osztály eltörlése. Le az osztálytársadalommal!”

Ez valóban a marxizmus eredeti, forradalmi szellemének a föltámasztása, s mint ilyen, várva várt gesztus, amely a legvilágosabban mutatja ki a különbséget közöttünk meg a reformista szakszervezetek és a polgári pártok között. Anélkül, hogy összebeszéltem volna a rejtélyes „szszzsz” imádni való titkos ügynökeivel és fölforgató provokátoraival, valami hasonlót mondtam én is a munkáról nemrég itt: „aki dolgozik, nincs otthon” – írom – , mert „[Marx] szerint a modern szubjektum éppen hogy az elidegenedésből származik, a kapitalizmusban nem lehetséges nem elidegenedett szubjektum”, és hogy „a bérmunka nem jó”. Értsd: semmilyen bérmunka, a rövid ideig tartó és jól fizetett bérmunka se jó.

Soha.

A mi célunk nem az egyenlőség és az (osztó) igazságosság (az a polgári „demokrácia”, más szóval a modern [nem neo-] liberalizmus célja), azaz nem a méltányos osztálybéke, hanem az osztály nélküli társadalom. (Mellesleg: az egyenlőség az elosztásban nem jelent egyenlőséget a termelésben.)

Ne maradj le! Iratkozz fel heti hírlevelünkre!

A Feliratkozom gombra kattintással elfogadod, hogy a Kettős Mérce Egyesület az emailcímedet mint személyes adatot hírlevél küldése céljából kezelje. Több infó.

Értesülj biztosan híreinkről: kattints ide, és állítsd be, hogy elsőként láss minket a Facebookon!

A munkásmozgalom klasszikus korszakában Rosa Luxemburg így írt arról a lehetőségről, hogy a (polgári) demokrácia előkészítheti az utat a szocializmusnak a Társadalmi reform vagy forradalom? (1898) c. munkájában:

„...[A]bból a tényből, hogy a polgári liberalizmus a föltörekvő munkásmozgalomtól és végcéljaitól való félelmében kilehelte lelkét, csak az következik, hogy a szocialista munkásmozgalom éppen ma a demokrácia egyetlen létező és lehetséges támasza, és hogy nem a szocialista mozgalom sorsa van hozzákötve a polgári demokráciához, hanem, hanem megfordítva, a demokratikus fejlődés sorsa van hozzákötve a szocialista mozgalomhoz; hogy a demokrácia nem

olyan mértékben válik életképessé, amilyenben a munkásosztály föladja emancipációs harcát, hanem megfordítva, olyan mértékben, amilyenben a szocialista mozgalom eléggé erőssé válik...; hogy aki a demokrácia erősödését kívánja, annak a szocialista mozgalomnak is az erősödését, nem pedig a gyöngülését kell kívánnia, és hogy a szocialista törekvések föladása mind a munkásmozgalomnak, mind a demokráciának a föladása.”[2]

Mutatis mutandis – a körülmények csakugyan megváltoztak, és a szocializmus sajnos csak ott hozott létre „demokráciát”, ahol megalkudott a kapitalizmussal (ennek az ára pedig az első világháború volt és a régi Európa összeomlása, majd a nyugati baloldal megsemmisülése 1979 után), úgyhogy Rosa prófécijája kettős vereséggel bizonyult tévesnek – ma már kimondhatjuk, hogy a polgári „demokrácia” (vagyis a liberális demokrácia) lehetetlen, amint ezt Orbán Viktor is jól tudja. Erről másutt fogok írni részletesebben, de röviden szólnom kell itt róla.

A liberális, parlamenti, polgári demokráciának (ezek a jelzők szinonimák) az a föltétele, hogy a legfontosabb erők valamiféle egyensúlyban legyenek egymással, bénítsák egymást, úgyhogy az uralom gyöngesége valamennyire utat enged az egyéni szabadságnak mint privilégiumnak (kiváltságnak), az autonómiának mint rejtett permanens forradalomnak itt-ott.

Erre volt lehetőség Nyugaton, ahol az eléggé önállósult burzsoázia, proletariátus és állam (egyenlő szárú, de nem egyenlő oldalú) háromszöge, bár nem volt társadalmi egyenlőség, eléggé szimmetrikus volt hozzá politikailag, hogy ne lehessen a hatalmi harcot végső döntésre vinni. Ezt a borulékony szimmetriát nevezték „demokráciának” vagy „liberális polgári társadalomnak” stb. Ezt az első világháború utáni forradalmak fölborították, majd a különféle fasizmusok a proletariátus politikai megsemmisítése után megbénították a burzsoáziát is, és – megtartva a polgárság anyagi (gazdasági) előnyeit, új entitással (egypárt/hadsereg/bürokrácia) helyettesítették a régi uralkodó osztályt, amely – mint látjuk – soha nem támadt föl Nyugaton se 1945 után önálló politikai entitásként; a proletariátus mint forradalmi szubjektum fokozatosan megszűnt; a sztálini rendszerek és utódállamaik Sztálin halála (1953) és az SZKP XX. kongresszusa (1956) után politikailag szintén megszüntették a kapitalizmus két alapvető osztályát, amelyek – a „létező szocializmusban” megmaradt bér munka és árucsere (azaz a kapitalizmus fő elemei) megtartása ellenére se – nem támadtak föl 1989 után.

A politikailag tehetetlen, bár egyre gazdagabb burzsoázia javára politizál az állami elit, de a hatalom az államé, nem a burzsoáziáé, hiába próbáltak ezen változtatni a

neokonzervatívok az 1970/80-as években Nyugaton és 1989 után Keleten.

Tehát minden osztályharc manapság helyettesítő (szubsztitúciós) politikai harc – mindig politikai harc volt, de nem helyettesítő jellegű –, ezért a sztrájk (különösen az általános sztrájk) ma egyenesen az államot érinti (ld. a gilets jaunes, a sárga mellényesek küzdelmeit Franciaországban).

Ebből a polgári pártok azt a téves következtetést vonják le, hogy róluk van szó. Nem, itt a bérmunkások (proletárok) helyettesítő politikai osztályharca folyik a kapitalizmus ellen, amelyet ma már kizárólag az állam képvisel. Ennek megvoltak az előzményei, amelyeket már régen fölismert Georges Sorel fura, ám sajátosan zseniális könyve.[3]

A polgári állam persze soha nem volt semleges döntőbíró a tőkések és a bérmunkások harcában, de mégis harmadik erő volt, és saját maga megerősítésére tudta mozgósítani a munkásokat. (Marx a Brumaire 18-ában evvel kapcsolatban előre megjegyezte a fasizmust.[4]) De most – mivel a burzsoázia nem önálló –, ha akarjuk, ha nem, az állammal állunk szemben, ha sztrájkolunk, még ha nem vagyunk is állami alkalmazottak.

A posztfasiszta féldiktatúrákban ugyancsak föltűnő az állam primátusa; a perifériaországokban különben is gyöngye, komprádor burzsoázia szolgálai szerepet tölt be az állami elitekkel, a formális és informális politikai vezetőkkel szemben, miközben a nyugati székhelyű-központú multinacionális vállalatok korrupcióalkuviszonyban élvezik autonómiájukat a perifériaállammal szemben, de területenkívüliségüket és előjogaikat azért az állam biztosítja, és versenyezteti őket a kiváltságokért, amelyekért a multiknak így vagy úgy fizetniük kell, de még így is megéri nekik az alacsony keleti bérek miatt. Nem ügy, hogy Orbán „lázas” a nyugat-európai emberi jogi és egyéb konszenzusok ellen, ameddig az országban csönd van, és a német vagy francia vállalatoknál nincs sztrájk.

De most lesz. Vagy lehet.

Ezért a kormányzat – nehogy elveszzen még pár tízezer állás – politikailag akarja fönntartani a szociális rendet, de rendkívül ügyetlenül csinálja. Hiszen az alapvető hipotézise az, hogy politikailag csak a nagyjából egypártrendszeren és irányított állami vagy félállami médiákon alapuló, majdnem abszolút uralmát támogatja a nép, az ellenállás csak marginális csoportok műve szokott lenni, illetve a széles körű nyilvánosság nélkül senyvedő, pénztelen ellenzéki (polgári) pártok hatástalan zajongása csupán. Elszokott az alkuktól, rossz a technikája.

A VMB-nak meg kell értenie, hogy olyan munkásság mellé áll (hiszen a VMB, egyelőre legalábbis, nem proletár jellegű), amely nem valódi politikai szubjektum, érdekcsoportként se egységes – ezt az egységet mindig a munkásmozgalom fölvilágosító, szervező és agitációs szellemi munkája alkotta meg hajdan –, és ahol az ellenfél nagyon kis mértékben (nem elsődlegesen) osztályjellegű, amennyiben az állam általában nem vagy nem nyíltan tulajdonos és tőkés foglalkoztató, azaz kizsákmányoló („munkaadó”, ahogyan a burzsoá propaganda szokta beállítani). Ezért a VMB-nak politikai és államelméleti tudással kellene rendelkeznie, legalább annyira, mint közgazdasági műveltséggel.

Egy előny mindenképpen származik a dologból: a fiatal magyar baloldalt aligha fogják megkísérteni az etatista-kollektivista modellek. Amennyiben elhatározza – és én ezt javasolnám –, hogy ne törekedjék a politikai hatalom megszerzésére, amely ebben a mai kontextusban nem lehet a mély átalakulás ágense (azaz a tőkés autoritarizmus túlzásainak a lefaragására lehet csak képes a fölszínen), akkor demokratikus befolyást kell szereznie a mélyben. Mit jelent ez?

(3) Demokrácia?

Milyen demokráciát – azaz görög értelemben: a vagyontalan (nálunk: tőketulajdon nélküli) nép miféle hatalmát – lehet megszerezni a dolgozóknak mostani kemény, de remélhetőleg puhuló, orbántalanított, helyettesítő-helyettesített osztályhatalmat gyakorló állam keretében? Egyrészt közre lehet működni – közvetve – az államszerkezet átalakításában.

Mindenekelőtt ki kellene kényszeríteni az évenkénti vagy (maximum) kétévenkénti választásokat, és meg kellene tiltani, hogy valaki több mint egyszer lehessen kormányfő, államfő, miniszter, államtitkár, helyettes államtitkár, polgármester, országgyűlési képviselő. Egyetlenegyszer, és soha többé!

Továbbá: a helyhatóságoknál, különösen a községekben és kisvárosokban, esetleg kerületekben a választásokat sorshúzással kell helyettesíteni, a szerencsésen kisorsolt nyertes egy évig köteles lenne szerény fizetés ellenében a közösség vezetésében részt venni.[5] Meg kell fontolni a szavazás kötelezővé tételét, aki mégse akar szavazni, fizessen kis összeget, amivel megválthatja önzésének és lelkiismeretlenségének belépőjegyét.

Ezek a csekélységek persze nem veszélytelenek, mert megerősíthetik sajnos a hivatásos közigazgatási tisztviselők („szakértők”) informális hatalmát, de hát

mindennek ára van, az oligarchikus kormányzást és a változatlan vezetői személyzetet mindenesetre meg lehetne fűrni velük.

De ami még ezeknél is sokkal lényegesebb – pedig velük a demokráciára, a néphatalomra távolról mégiscsak emlékeztető berendezkedést lehetne létrehozni, bár fölös illúziók nélkül – az, hogy minden vállalatnál, minden munkahelyen meg kell alakítani a dolgozókat képviselő munkástanácsot vagy hozzá hasonló intézményt, amely részt vesz a vállalat (intézmény) igazgatásában, és egyben nagy hatáskört kap munkaügyi és szociális kérdésekben (Sozialpartnerschaft és tanácsrendszer közötti megoldás) paritáson alapon a tőkés tulajdonosokkal.

A viták megoldására, közvetítésére a kormánytól és a tulajdonosoktól független, bírói jellegű döntési kompetenciákkal rendelkező szervezetet kell alakítani, amelyek alkotmányos biztosítékokat élveznek.

Újra kell alakítani a társadalombiztosítási önkormányzatokat (a korábbi hibák kiküszöbölésével), amelyekben a szakszervezeteknek jutna újra a döntő szerep. Nem szabad megengedni a legfontosabb szolgáltatások (egészségügy, oktatás, tömegközlekedés, energia, környezetvédelem) privatizálását. Állami lakásgazdálkodást. Szociális lakásügyet, lakásépítést. Újra munkanélküli segélyt, többek között a közmunkások családtagjainak is. Független közszolgálati médiákra van szükség, ezen belül bizonyos számú minőségi újságnak is kell juttatni állami támogatást. Vissza kell állítani az egyetemi-akadémiai autonómiát, az állami környezetvédelmet, a kulturális örökség szakszerű ápolását (műemlékvédelem, levéltárak, könyvtárak, múzeumok, helytörténet!).

Ilyenek azok a szerény, minimális reformok, amelyekbe a VMB is belegyezhet, s amelyek ügyében kívülről támogathat szociáldemokrata/zöld jellegű pártot, ha majd lesz ilyen.

De a VMB-nek nem szabad a polgári államban hatalomra törekednie. Ugyanakkor nem szabad NGO-vá válnia, meg kell maradnia politikai erőnek, amelynek a fő feladata a fölvilágosítás, a tanulás-tanítás, nevelés-önnevelés. (Nem beszélek itt forradalmi helyzetről, amelyben a kapitalizmus utáni – kommunista – társadalmi berendezkedés keletkezik, lehetőleg erőszakmentesen, békésen, szeretetben; ha lehet.)[6]

(4) És most?

A VMB-nak nézetem szerint – szolidárisan és lojálisan a tiltakozó mozgalom többi

részével – minél világosabban meg kell mondania, hogy marxista, libertárius, feminista, internacionalista és antirasszista, hogy ellenáll a polgári ideológia két nagy csábításának (liberalizmus és nacionalizmus), hogy munka-, tőke- és államellenes, szembenáll mindenféle hatalommal és uralommal és hierarchiával, hogy nem akar „sikereket elérni” és „karriert csinálni” a polgári társadalomban, hogy esetenként támogathat egalitárius és demokratikus, emberbaráti, humanitárius reformokat, de ellenzi a parlamenti kreténizmust, ám azért képes különbséget tenni liberálisok és nácik között, hogy elutasítja a sztálinizmus mindenfajta visszacsempészését és a szovjet rendszerek bűneinek trivializálását, hogy szociális kérdésnek, nem a megtorlás és büntetés tárgyának tekinti a „deviáns” és szabályszegő magatartásokat, hogy antimilitarista és tekintélyellenes

– egyszóval az, ami: nem szocdem, nem bolsevik és nem filiszter.

Hajlamos a kritikára, különösen a baloldallal szemben. Együtt érez a kizsákmányoltakkal, az elnyomottakkal, a diszkrimináltakkal, a kitesztelttel, a megalázottakkal és megszorítottakkal, a nyomorgókkal és a betegekkel. Az ő oldalukon áll a megdicsőült, pompás díszletekkel körülvett és köztisztületben álló államhatalommal, nagypolgársággal és a divatos, körülrajongott álkultúrával szemben.

Ennek az írásnak az a címe, hogy „Mi lenne a teendő?” Miért így? Ennek egyszerű művelődésszociológiai és szervezetszociológiai okai vannak. A szocializmus/kommunizmus/anarchizmus/szindikalizmus teoretikusai mindig a politikai közösségükhöz, gyakran a szervezetükhöz, forradalmi (legális vagy illegális) pártjukhoz beszéltek. Nekünk ilyen közösségeink nincsenek, és valószínűleg nem is lesznek, nem is lehetnek. (Emlékezzünk, hogy a les groupuscules és a K-Gruppen '68 után, amelyek vakfegyelmű kis káderpártokat, szektákat jelentettek, a mozgalom dekadenciájának a tünetei voltak, és szerintem ez most se lenne másképp.)

Ki kell találnotok, hogy miként lehet horizontális szerkezetű, uralom nélküli, a végsőig toleráns intézményeket a világra hozni, amelyeknek ugyanakkor van intézményi memóriájuk, képesek hagyományt és történetet (historia domus) költeni és rögzíteni, amelyben a barátság egyenlősége uralkodik.

Ez a legnehezebb vállalások egyike, amellyel ütközik a szociológiai bölcsesség, amely „az oligarchia vastörvénye” szerint minden szervezetben föltételezi a vezető réteg és a hatalmukat megörökíteni óhajtó vezérek jelenlétét. A „machiavellisták” (Mosca, Pareto, Michels, Burnham) az uralkodó osztály (csoport) meglétét minden társadalom állandó és megváltoztathatatlan tulajdonságának tekintik, amelynek egyetlen részleges ellenszere a szabad nyilvánosság – ezt az egészet én nem tartom

valószerűnek, bár sok történelmi tény látszik erősíteni. Azt, hogy kisebb vagy nagyobb politikai közösségekben már ma létrejöhet-e az osztály nélküli társadalom ideális előképe, nem tudjuk. Az eddigi kísérletek nem túl biztatók. Ennek ellenére az egyetlen lehetőség, hogy becsületesen megpróbáljátok. Szép lenne.

Itt állunk, itt álltok az út legelején. Sok szerencsét!

[1] – Itt nincs hely részletesebb kifejtésre, ennek a tragédiának a legjobb elméleti összefoglalása szerintem Bini Adamczak három könyve: *gestern morgen. über die einsamkeit kommunistischer gespenster und die rekonstruktion der zukunft*, Münster: Unrast/Assemblage, 2011; *Beziehungsweise Revolution. 1917, 1968 und kommende*, Berlin: Suhrkamp, 2017; *Der schönste Tag im Leben des Alexander Berkman. Vom möglichen Gelingen der Russischen Revolution*, Münster: Assemblage, 2017.

[2] – Glavina Zsuzsa fordítása, in: *Rosa Luxemburg: Marxizmus, szocializmus, demokrácia*, szerk. Vörös Gyula, Bp.: Gondolat, 1983, 158. Vö. a szakszervezetekről és a sztrájkkérdésről szóló, rendkívül időszerű gyűjteménnyel: *Rosa Luxemburg: A szakszervezetek és a tömegsztrájk*, szerk., s. a. r. Hamburger Mihály, Bp.: Táncsics, 1976, passim.

[3] – Georges Sorel: *Réflexions sur la violence* [1908], bev. Jacques Julliard, Párizs: Seuil, 1990, IV. fejj.: „La grève prolétarienne” (11-145), V. fejj.: „La grève générale politique” (146-176). Vö. James Burnham: *The Machiavellians: Defenders of Freedom* [1943], Washington DC: Gateway, 1987, kül. 131-139.

[4] – Karl Marx: *Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte. Kommentar von Hauke Brunkhorst*. Frankfurt/M.: Suhrkamp, 2007.

[5] – A Collège de France kiváló ismeretterjesztő sorozatában (*La Vie des idées*) olvasható a sorshúzásos kormányzásról Paul Demont remek cikke: <https://laviedesidees.fr/Tirage-au-sort-et-democratie-en-Grece-ancienne.html>. (Angolul is: <https://booksandideas.net/Allotment-and-Democracy-in-Ancient.html>.)

[6] – A puccsizmussal vádolt, rettegett és gyűlölt Auguste Blanqui, aki élete nagy részét börtönben töltötte, a kommunizmus legfontosabb föltételéül a mindenkinek hozzáférhető, legalább egyetemi szintű oktatást követelte, és bírálta azokat, akik „a tudósok nemzeteként” (*une nation des savants*) gúnyolták elképzeléseit, mondván, hogy csak akkor fognak az emberek dolgozni, ha az éhség, a szükség vagy a tudatlanság bírja rá őket, hogy másnak robotoljanak, mert a műveltek soha nem

akarnak nehéz munkát végezni. (Hát persze, épp ez az.) A nagy szocialisták – Proudhon, Marx, Blanqui, Sorel, Luxemburg, Gramsci – nem a nyomorgó és tudatlan proletariátust idealizálták, hanem neki akarták juttatni a legmagasztosabb kulturális javakat. A Magyarországi Tanácsköztársaság kikiáltása után meghívták a budapesti gyári munkásokat az Állami Operaházba, ahol eljátszották a IX. szimfóniát, előtte Kunfi Zsigmond közoktatásügyi népbiztos „Forradalmi istentisztelet” címmel mondott beszédet (művei több kiadásában is olvasható), és megrendezték „A szocializált műkincsek kiállítását”, amelyről a nagy művészettörténész, Max Dvořák is elragadtatással nyilatkozott. (Ezek a nagypolgároktól elkobzott műkincsek voltak, ó borzalom.) Ld. „Le communisme, avenir de la société” [1869/70], in: Auguste Blanqui: Maintenant, il faut des armes, szerk. Dominique Le Nuz, Párizs: La Fabrique, 2006, 196-218.